

ствени и културни организации у насъ сж могли да запазятъ презъ бушуващитъ политически страсти своята независимостъ, морална и обществена ценностъ като читалищата? Ако отидемъ по-далечъ, ние бихме могли съ увѣреностъ да твърдимъ, че, може би, само оная интелигенция, която се приобщаваше къмъ дѣлото на българскитъ читалища, се упази отъ позорното огъване и безхарактерностъ, на които се поддаваше интелигенцията, тръгнала по пътя на кариеризма и политическия домогвания. И това е лесно обяснимо — въ читалищата не може да се прави кариера, а културнитъ и морални ценности, които българския интелигентъ добива въ читалището, не се котиратъ на политическата и практическа борси. Отъ друга страна, знае се, че въ преднитъ редици на читалищното дѣло стои българския учителъ, когото политическиятъ развратъ не можа да засегне.

Разбира се, за културния напредъкъ на нашата страна съдействуватъ множество фактори, но на предно мѣсто въ това отношение трѣбва да се посочи българското читалище. Защото ако отдѣлнитъ писатели, различнитъ умствени работници сж дали и даватъ много на българската просвѣта, наука и култура, нека се не забравя, че тия творци и работници все пакъ сж единици, а читалищата — които у насъ сж хиляди — разнасятъ непосредно и масово на цѣлия народъ придобивкитъ на наука, просвѣта и култура и отъ друга страна поддържатъ непрекъснатото духовния животъ въ нашата страна.

Оценени ли сж българскитъ читалища достатъчно и разбрано ли е тѣхното голѣмо значение за нашия общественно-културенъ и духовенъ животъ? Тукъ не става въпросъ за едно признание, което се дири, за да бѣде похваленъ този или онзи читалищенъ деецъ, като културенъ ратникъ. Не е и въпросъ за една историческа оценка или научна констатация.

Гражданитъ, народътъ, мнозинството може и да не знаятъ подробности, може и да не схващатъ до край нѣщата, но тѣ всички по традиция, по усѣтъ и по лични впечатления и възприятия съзнаватъ българското читалище като една жизнена необходимостъ. Но читалището до сега не е било оценено достатъчно отъ отговорнитъ политически мѣста, които до скоро проявяваха пълно безразличие къмъ него. За тѣхната оценка, която е отъ естество да тикне напредъ читалищното дѣло, става дума.

По починъ на Върховния читалищенъ съюзъ, който обединява българскитъ читалища, презъ 1927 година бѣ гласуванъ Закона за народнитъ читалища. Или приблизително половинъ вѣкъ откакъ сжществуватъ читалищата, българския законодател се сѣща да регламентира тѣхното сжществуване. Безъ да говоримъ за сждържанието на тоя законъ, ние трѣбва да констатираме, че той далечъ не даде очакванитъ резултати — въ смисълъ, че не даде необходимата материална поддържа, отъ каквато се нуждаятъ множество слаби и незакрепнали читалища, за да ги отърве отъ унизителното състояние да очакватъ подаяния и благоволение, та да могатъ да сжществуватъ. Би могло да се възрази, че държавата, при днешната оскѣдица, не разполага съ срѣдства, за да подкрепя и българскитъ читалища. Но ако се направи и най-малката смѣтка на ония разходи, които сж правени за не нужни работи, за спортни състезания, за тържества, за командировки, за какво ли не, ние, читалищнитъ дейци бихме могли да заявимъ: наредъ съ най-необходимитъ разходи за държавната машина трѣбва да стоятъ